

Nationalekonomin i Sverige under 100 år

Vid förra sekelskiftet fanns i Sverige två nationalekonomiprofessurer som båda också innehöll finansrätt. År 1996 fanns 57 professurer, varav de flesta var inriktade mot ett specialområde. Från Tyskland kom in på 1910-talet omkring hälften av forskningsbibliotekens utländska bokförvärv, och tyska böcker spelade stor roll i referenserna i doktorsavhandlingar. I slutet av seklet hade flera faktorer gjort att Tysklands roll övertagits av USA. Sveriges ringa storlek torde ha bidragit till att nationalekonomerna i jämförelsevis stor omfattning deltagit i den ekonomisk-politiska processen.

När Knut Wicksell 1901 blev professor i Lund hade han bara en professorskollega i ämnet i landet, David Davidson i Uppsala. Professuren, som var förlagd till juridiska fakulteten, omfattade inte bara nationalekonomi utan även finansrätt. Wicksell skrev huvudsakligen på tyska när han vände sig till en internationell publik, och i det tyskspråkiga området fann han sina viktigaste inspirationskällor. Han ägnade en stor del av sin tid åt att delta i den politiska debatten och var även engagerad i offentliga utredningar.

Wicksells situation i dessa avseenden var inte unik. Beskrivningen ovan vore emellertid inte möjlig att anbringa på en svensk ekonomiprofessor i dag. Vi skall i denna artikel se på några drag i utvecklingen under 1900-talet. Vi koncentrerar oss på övergripande, huvudsakligen institutionella aspekter. Den kvantitativa utvecklingen och specialiseringen inom ämnet belyses med professurernas ut-

veckling. Vi granskar sedan doktorsavhandlingarna i nationalekonomi från 1895 och ser hur användningen av matematik och ekonometri utvecklats. Förskjutningen från tyskt till främst amerikanskt inflytande illustreras med referenserna i doktorsavhandlingarna och förändringen i forskningsbibliotekens bokinköp. Vi diskuterar de två världskrigen och nazitiden, den kvardröjande historiska skolan, det geografiska avståndets minskade betydelse samt den sena men snabba framväxten av amerikanska forskningsuniversitet som möjliga orsaker till Tysklands minskade betydelse. Avslutningsvis tar vi upp påståendet att svenska ekonomer i stor utsträckning är involverade i den politiska processen, och vi diskuterar vad landets storlek kan betyda för detta och vilka förändringar som kan skönjas.

Tillväxt och specialisering

Ett odiskutabelt faktum är att nationalekonomin som universitetsämne växte under 1900-talet, vare sig man mäter antalet studenter eller antalet lärare. Vi skall se på professurernas utveckling, inte för att detta nödvändigtvis är det bästa måttet men för att det är det mest lättåtkomliga.

BO SANDELIN är professor i nationalekonomi vid Göteborgs universitet. Hans forskning under senare år har rört doktrinhistoriska frågor.

I början av 1900-talet fanns i ämnet två professurer. De hade 1910 ökat till fem och 1920 till sex (*Tabell 1*).¹ Bakom denna ökning låg inte bara en allmän expansion av den högre utbildningen. Det hade sedan länge i inflytelserika kretsar funnits en önskan att gynna moderna studier av samhället. Det fanns också merkantila påtryckningsgrupper för ekonomisk utbildning. Båda dessa krafter var verksamma t ex när Göteborgs högskola grundades 1891 och även senare när dess inriktning diskuterades (Lindberg & Nilsson [1996, s 13–22, 54–58, 179–183]).

Nästa starka ökningsfas kom efter 1980, stödd bland annat av att det formellt blivit lättare att inrätta professurer. Externa finansiärer av professurer accepterades i en utsträckning som de ideologiska strömningarna på 1970-talet förmodligen hade omöjliggjort. Från 1993 blev inrättandet och utnämningssförfarandet överlämnat till universiteten själva.

Ett annat påfallande utvecklingsdrag är tendensen till snävare avgränsning av tjänsterna. I början av seklet omfattade en professur mer än bara nationalekonomi, i tabellen markerat med ”nationalekonomi och ...”. Förutom nationalekonomi innehöll de sex professurerna 1920 finansrätt (Davidson i Uppsala och Sommarin i Lund), finansvetenskap (Cassel i Stockholm), sociologi (Steffen i Göteborg), statistik (Heckscher vid Handelshögskolan) respektive bankvetenskap (Brisman vid Handelshögskolan). Den första professuren i enbart nationalekonomi tillsattes vid Handelshögskolan i Stockholm 1929 med Bertil Ohlin som innehavare 1929.

Mot slutet av seklet är flertalet professurer inriktade mot en speciell del av ämnet. För en mindre utpräglad variant uttrycks detta som nationalekonomi, särskilt ett visst delområde. I andra fall begränsas omfånget enligt ämnesrubriken till en viss subdisciplin. År 1980 gällde det senare tre professurer i internationell ekonomi (Staffan Burenstam Linder, Assar Lindbeck och Bo Södersten) och en

professur i regionalekonomi (Åke E Andersson). Därefter har all expansion skett antingen inom subdiscipliner eller inom nationalekonomi med särskild inriktning.

Specialiseringen kan knytas till åtminstone två faktorer. När forskningen framskrider och innehållet i ett ämne växer blir det allt svårare för en enskild person att behärska hela fältet. En del av en disciplin kan bli en tillräcklig bas för en professur. För det andra, när antalet lärare vid en institution växer kräver inte längre undervisningen att alla skall behärska allt; specialisering blir möjlig även ur undervisningssynpunkt.

Internationalisering

Det är inte ovanligt att det påpekas att vi gått i riktning mot en internationell gemensam litteratur: ”...over the past three or four decades the literature of analytical economics has become almost completely homogeneous worldwide. Mainstream economists in all countries now contribute to a single international literature as part of a single intellectual community” (Dixit m fl [1992a, s 129]).

Om man betraktar vad som hänt enbart under efterkrigstiden pekar flera indikatorer på en gradvis mer internationell karaktär på nationalekonomiämnet i Sverige. Medan t ex mer än 80 procent av doktorsavhandlingarna var skrivna på svenska 1930–49 var bara 3 procent på svenska och resten på engelska 1990–94 (Sandelin & Ranki, [1997]). Sett över en längre tidsperiod finns det emellertid argument för att säga att internationaliseringen snarast gått i vågor.

Det tidiga 1900-talets mest kända svenska ekonomer, Knut Wicksell och Gustav Cassel, var i många avseenden högst internationaliserade. De levde och

¹ Läget vid andra tidpunkter än vad som visas i *Tabell 1* samt antalet professorer vid olika universitet och högskolor ges i Sandelin [1998].

Tabell 1 Professurer i nationalekonomi. Antal och omfång.

	År					
	1900	1920	1940	1960	1980	1996
Nationalekonomi och ...	2	6	7	5	1	1
Nationalekonomi	0	0	1	4	12	11
Nationalekonomi, särskilt ...	0	0	0	1	2	24
Subdisciplin					4	21
<i>Summa</i>	2	6	8	10	19	57

Källa: Sveriges Statskalender för respektive år

studerade utomlands under långa perioder. De skrev till stor del på främmande språk, främst tyska. De mötte internationella storheter och hade en omfattande korrespondens.² Den internationella utblicken känneknade även en del av Stockholmsskolans ekonomer, kanske särskilt i det de skrev utanför "skolan".

Man kan knappast säga att den generation som lade fram sina doktorsavhandlingar på 1940- och 50-talen var mer internationaliserad. Vi skall illustrera utvecklingen genom att visa var de skrifter som det hänvisas till i doktorsavhandlingarna har publicerats. Detta kan vara en indikation, om än inte invändningsfri, på den internationella anknytningen.

Figur 1 visar andelen svenska publikationer av dem som åberopas i svenska doktorsavhandlingar i nationalekonomi.³ Vi ser att det inte rör sig om någon kontinuerlig nedgång. På 1920- och 1930-talen var andelen svenska referenser lika låg som i slutet av seklet. Bland de åtta avhandlingförfattarna på 1920-talet finns Bertil Ohlin, Gunnar Myrdal, Gustaf Åkerman, Margit Cassel och Karin Kock, som alla hade mindre än 12 procent svenska referenser i sina avhandlingar. En förklaring är att avhandlingarna huvudsakligen var av teoretisk karaktär, och teorin är mer internationell än empirin.

På liknande vis återfinner vi bland de åtta avhandlingförfattarna på 1930-talet Stockholmsskoleekonomerna Tord Palander (som emellertid skrev en lokaliseringssteoretisk avhandling som låg utanför Stockholmsskolan), Alf Johansson, Erik

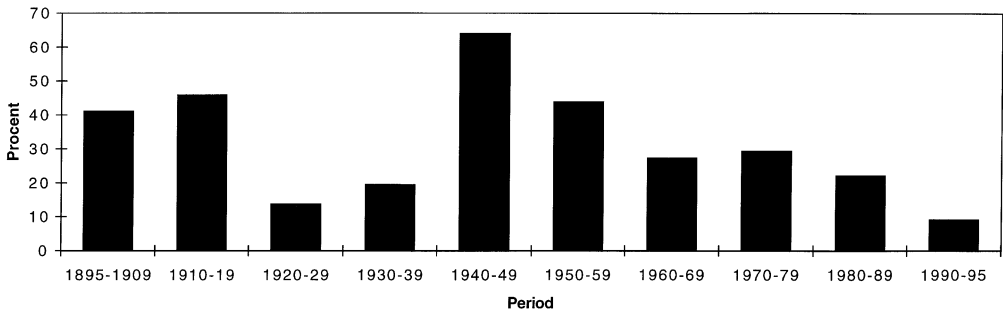
Lundberg och Ingvar Svennilsson, som alla lutade sig mot den ledande internationella litteraturen. Särskilt Palander var föga beroende av inhemska källor; bara 2 procent av titlarna i hans referenslista är publicerade i Sverige.

1940- och 50-talen visar mycket högre svenska andelar. Under dessa årtionden lades det fram en rad avhandlingar med tungt empiriskt innehåll om den svenska ekonomin. I flera fall innebar det att mer än 80 procent av de refererade källorna var svenska. Detta gäller t ex Torsten Gårdlunds avhandling *Industrialismens samhälle*, Anders Östlinds *Svensk ekonomi 1914–1922*, Lars Lemnes *Den framtida jordbruksproduktionens inriktning och*

² Hashimoto [1990] respektive [1993] har förtecknat 1011 brev från Wicksell och 4007 brev till Wicksell. Bland de senare finns 40 brev från Böhm-Bawerk. Där finns också brev från Irving Fisher, Marshall, Schumpeter, Spiethoff, Tinbergen, Cannan, Wagemann, Bortkiewicz (många), Keynes, Menger, Lederer, Taussig, Seligman, Edgeworth, Wagner, Walras, Barone, Pareto, Brentano och andra etablerade eller blivande storheter.

³ Andelen som publicerats i Sverige av de refererade titlarna har först beräknats för varje enskild avhandling. I nästa steg har genomsnittet för periodens avhandlingar beräknats. T o m 1940-talet har samtliga avhandlingar (utom en saknad) inkluderats. För perioden 1950–59 ligger ett stickprov på 11 av 16 avhandlingar till grund, för 1960–69 14 av 18, för 1970–79 20 av 86, för 1980–89 20 av 131 och för 1990–95 11 av 125.

Figur 1 Andel svenska referenser i svenska doktorsavhandlingar i nationalekonomi. Procent

omfattning, Ingemar Gerhards Problem rörande svensk utrikeshandel 1936–38, Jan Wallanders Flykten från skogsbygden, Erik Dahmén's Svensk industriell företagarverksamhet och Erik Ambjörns Svenskt importberoende 1926–1956.

Nedgången i andelen svenska referenser efter 1940-talet bromsades tillfälligt upp på 1970-talet. Detta torde åtminstone delvis vara en följd av den nya doktorsexamen, inom vars ram de första avhandlingarna presenterades 1970. Medan 1960-talet karakteriserades av ganska få avhandlingar, totalt 18, av vilka flera var ganska sofistikerade, blev 1970-talet med dess 86 avhandlingar inledningen till doktorerandet som ett massfenomen.

Mer matematik och ekonometri

Det finns minst två aspekter på matematiken i ekonomisk analys. Matematiken är ett språk med vilket ekonomiska relationer ofta uttrycks. Matematiken är också en vetenskap med satsar och följsatser, som kan användas i ekonomisk analys. Båda aspekterna är knutna till det som ibland har tolkats som försök att göra naturvetenskap eller teknik av en ursprungligen humanvetenskap.

Flera författare, t ex Johnson (1973), Portes (1987) och Kolm (1988) betraktar detta som ett amerikanskt fenomen, som har spritt sig. För Johnson var andra världskriget vändpunkten i USA. Efter

kriget började övergången till "new techniques of mathematical analysis and econometrics, as contrasted with the social wisdom and philosophizing that characterized the older style of 'political economy'".

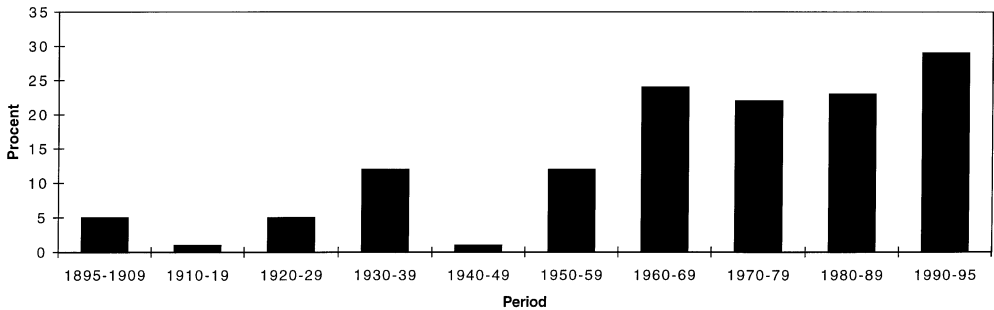
Utvecklingen i Sverige kan illustreras med användningen av matematik och ekonometri i doktorsavhandlingar i nationalekonomi. *Figur 2* visar andelen sidor som innehåller något matematiskt uttryck och *Figur 3* visar motsvarande för ekonometrin.⁴

Matematikanvändningen under den första perioden hänför sig helt till Wicksells avhandling från 1895. Redan på 1930-talet var emellertid inslag av matematiska uttryck ofta förekommande. Så är fallet i Lundbergs, Svenilsons, Hammarskjölds och Palanders avhandlingar. Den kraftiga allmänna uppgången kom emellertid på 1960-talet, men bromsades något då de nya avhandlingarna kom kring 1970. (Första hälften av 1970-talet rörde det sig faktiskt om en kraftig nedgång som kompensades av en tydlig uppgång under andra hälften.)

Den relativt tidiga användningen av

⁴Beräkningarna baseras på en granskning av sidorna 1, 2, 11, 12, 21, 22, 31, 32 o s v i samtliga avhandlingar. Först har andelen beräknats för varje avhandling och därefter har genomsnittet av samtliga avhandlingars andel för perioden beräknats.

Figur 2 Andel avhandlingssidor som innehåller matematik. Procent

matematik gör det rimligt att fråga om detta verkligen är en följd av amerikanskt inflytande. Svaret tenderar att bli nekande. Detta är naturligtvis inte oförenligt med uppfattningen att den amerikanska huvudfårans ideal har spelat en kraftigt förstärkande roll för användningen av matematik efter andra världskriget.

När det gäller ekonometrin är nog det amerikanska inflytandet mer påtagligt på ett tidigt stadium. Det gäller i varje fall den första avhandlingen med ekonometriska inslag, Johan Åkermans *Om det ekonomiska livets rytmik* (1928). Som helhet slog ekonometrin inte igenom i Sverige förrän ganska sent under efterkrigstiden, då USA var den klart ledande nationen inom den nationalekonomiska disciplinen.

På 1990-talet skedde en stor ökning i ekonometri användningen. Delvis hänger nog denna ökning samman med att det tidiga 90-talet innebar nya förutsättningar i forskarutbildningen. Vid flera universitet vidtog åtgärder för att minska studietiden, och det gamla mönstret att nyblivna doktorer hade arbetat som lärare vid institutionen under flera år bröts. Tilldelningen av fakultetsmedel knöts till antalet nyexaminerade doktorer. Handledningen effektiviserades. Att snabbt skriva en doktorsavhandling blev enklare för de flesta om man skaffade sig ett empiriskt material att analysera än om man försökte göra något acceptabelt inom den rena teorin.

Avgermanisering och amerikanisering

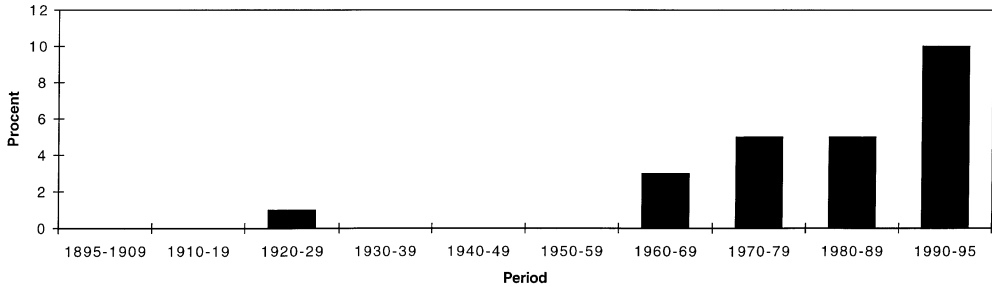
Det är ett välbekant faktum att det tyska inflytandet på nationalekonomiämnet var betydligt starkare för ett sekel sedan än i dag. Detta gäller inte bara ämnet i Sverige. I en klassisk artikel beskrev Dorfman (1955) hur amerikanska ekonomistudenter drogs till Tyskland för ett drygt sekel sedan: "an ever increasing number of college graduates were going to Germany for advanced work in the seventies and eighties."

Det helt annorlunda läget i dag sammanfattas av redaktörerna för *Kyklos* i tidskriftens temanummer om frågan "finns det en europeisk nationalekonomi?": "Today, academic economics is strongly dominated by North American scholars which is reflected by publications, citations and also by Nobel Prizes."

Förskjutningen från tyskt till amerikanskt inflytande kan spåras på olika vis i Sverige.⁵ Det tidiga 1900-talets dominanter Knut Wicksell, David Davidson och Gustav Cassel vände sig framför allt till det tyskspråkiga området. Davidson studerade som ung i Heidelberg. Wicksell

⁵ En utförligare behandling av det tyska inflytandets tillbakagång och det amerikanska inflytandets framväxt ges i Sandelin [1999] respektive Ranki & Sandelin [1993] och Sandelin & Ranki [1997].

Figur 3 Andel avhandlingssidor som innehåller ekonometri. Procent

gjorde på 1880-talet långa studievistelser i Berlin och Strassburg, men även i London. Cassel studerade kring sekelskiftet i Tübingen, Berlin och Göttingen. När Wicksell och Cassel inte höll sig till svenskan skrev de huvudsakligen på tyska och publicerade sig på tyska förlag.

Nästa generation vände sig mer mot den anglosaxiska världen, och Tyskland förlorade i betydelse. Det visade sig bland annat i studieresorna. Gösta Bagge var pionjär då han 1904–05 vistades vid Johns Hopkins i Baltimore. Johan Åkerman var vid Harvard 1919–20 liksom Bertil Ohlin ett par år senare. Gunnar Myrdal återfanns vid Columbiauniversitetet i New York 1929–30.⁶

En mer övergripande illustration till Tysklands minskade och USAs ökade betydelse ger sammanställningen i *Tabell 2* över var de utländska referenserna i doktorsavhandlingarna har publicerats.⁷

Före 1940-talet var Tyskland det enskilt viktigaste ursprungslandet. Under 1940-talet sjönk emellertid Tysklands andel drastiskt och sedan har den legat kvar på en obetydlig nivå.

Inom den anglosaxiska sfären bröts Englands dominans av USAs på 1940-talet, och sedan 1960-talet har mer än hälften av de återopade utländska skrifterna publicerats i USA.

Att skrifterna publicerats i ett visst land innebär naturligtvis inte nödvändigtvis att författaren är verksam där eller har sitt ursprung där. Denna komplikation, när vi

använder publiceringsland som proxyvariabel för varifrån inflytandet kommer, bortser vi emellertid från här.⁸

En annan illustration till avgermaniseringen får vi i *Tabell 3*, som visar var de svenska forskningsbiotekens utländska nyförvärv publicerats enligt accessionskatalogen. Omkring hälften av de utländska böckerna kom från Tyskland under decennierna kring sekelskiftet, men på 1920-talet började en klar nedgång i den tyska andelen till förmån för de anglosaxiska böckerna. Vi kan också konstatera att i slutet av 1800-talet svarade Frankrike för en ungefär lika stor andel som Storbritannien och USA tillsammans.

⁶ En sammanställning av flera svenska ekonomers utlandsresor återfinns hos Carlson [1995, s 13–14].

⁷ Årtalen avser disputationssår, inte årtal för de återopade publikationerna. Se fotnot 2 beträffande urvalet av avhandlingar som ligger till grund för tabellen.

⁸ I Sandelin & Veiderpass [1997] och Sandelin [1999] visas i vilken utsträckning verksamhetsland skiljer sig från födelseland respektive i vad mån publiceringsland skiljer sig från verksamhetsland under olika perioder för de återopade författare som finns medtagna i Blaug [1986].

Tabell 2 Skrifter publicerade i Tyskland, Storbritannien, USA och övriga främmande länder och återopade i svenska doktorsavhandlingar i nationalekonomi. Procent av återopade utländska skrifter.

Period	Tyskland	Storbritannien	USA	Övriga
1895–1909	43	21	12	24
1910–19	39	16	6	39
1920–29	29	28	27	16
1930–39	39	24	21	16
1940–49	6	32	45	17
1950–59	8	38	38	16
1960–69	4	30	54	12
1970–79	2	27	53	18
1980–89	2	25	55	18
1990–95	2	23	53	22

Vad förklarar Tysklands nedgång?

Det finns sannolikt flera skäl till att Tysklands relativa betydelse minskat. Ett är utgången av första världskriget. Tyskland förlorade prestige, och såväl under som efter kriget var levnadsförhållandena i landet svåra. Det påverkade rimligen såväl den tyska forskningens anseende som benägenheten att göra studie- och forskningsuppehåll i landet och intresset för att köpa böcker därifrån.

Ett annat skäl som förts fram, men som kanske är mindre övertygande, är att den historiska skolan skulle ha dominerat ämnet i Tyskland långt efter att den blivit obsolet i andra delar av världen. Den historiska skolan "ruled virtually unchallenged in Germany until World War II" menar Spiegel [1997]. Denna konservatism skulle gjort att tyska ekonomer förlorat initiativet.

Spiegels uppfattning är emellertid inte oomtvistad. Andra författare menar att den historiska skolan förlorade sin dominerande ställning redan med utgången av första världskriget (Hagemann [1998]), så att den neoklassiska skolan "in den zwanziger Jahren Historismus und Romantik weitgehend aus deren dominierenden Stellung verdrängt hatten" (Janssen [1998, s 12]).

Ett mer uppenbart skäl till nedgången för de tyska ekonomerna är nazitiden och andra världskriget. Många framstående ekonomer tvingades då lämna landet. Detta gjorde inte bara att disciplinen försvagades i Tyskland utan också att den stärktes i de länder som man flydde till, vilket i stor utsträckning var USA.

Hagemann & Krohn [1992] har gjort en sammanställning av ödet för 314 tyskspråkiga ekonomer som emigrerade. Bland dessa återfinns t ex Ludwig Lachmann, Emil Lederer, Adolph Lowe, Friedrich Lutz, Jacob Marschak, Richard Musgrave och Henry Spiegel från Tyskland samt ett antal kända österrikiska ekonomer.

En fjärde tänkbar orsak till Tysklands relativt försvagade inflytande på svensk nationalekonomi är den geografiska närhetens minskade betydelse. Som följd av kommunikationssystemets utveckling med flyg, telefon och senast e-post är det nu inte särskilt mycket svårare att hålla kontakt med ett amerikanskt universitet än ett tyskt. En av de tidigare fördelarna med Tyskland ur svenskt perspektiv – det jämförelsevis korta tidsavståndet dit – har nu förlorat i betydelse.

Ett femte skäl är knutet till utvecklingen i USA. Tysklands ledande roll har tagits över av USA. De mått som vi har an-

Tabell 3 Utländska nationalekonomiska böcker inköpta av svenska forskningsbibliotek. Procentuell fördelning på ursprungsland.

År	Tyskland	Österrike	GB	USA	Frankrike	Norden	Övriga	Totalt
1886–87	53	7	7	2	19	7	6	100
1894–97	52	4	12	4	14	4	10	100
1903–07	48	2	15	8	15	7	5	100
1914–17	49	2	13	9	8	10	9	100
1924–27	36	2	20	16	5	9	13	100
1934–37	24	2	26	24	10	7	6	100
1944–47	4	0	22	39	11	11	13	100
1954–55	15	2	15	32	10	5	21	100

vänt – procent av olika storheter – ger graden av inflytande karaktären av nollsummespel: Om någons andel ökar måste någon annans minska.

Tyska universitet var föregångare som forskningsuniversitet. Som mönster står Berlinuniversitetet, grundat 1810. Idén vid Berlinuniversitetet att professorerna inte bara skulle undervisa, vilket tidigare varit vanligast, utan även forska och leda seminarieövningar blev stilbildande. I USA slog denna idé rot först 1876 i och med grundandet av Johns Hopkins University i Baltimore. Därefter spred den sig i landet (More [1993]).

Universitet med stor vikt vid forskning är alltså en jämförelsevis sen företeelse i USA. Eftersom forskningen där började från en låg nivå i slutet av 1800-talet kunde den relativt sett växa snabbare än i Tyskland. Vi har alltså att göra med ett slags upphinnareffekt. Detta bör ha bidragit till att amerikanska forskare vunnit inflytande på bekostnad av tyska.

Till detta kommer att befolkningstillväxten i ett långsiktigt perspektiv varit snabbare i USA, vilket bör ha haft betydelse för utvecklingen av USAs relativa position inom en rad områden.

Ekonomer i det offentliga livet

Det är en vanlig uppfattning att svenska nationalekonomer har haft större inflytande på den ekonomiska debatten och den ekonomiska politiken i vid mening än vad

som varit fallet i många andra länder.⁹ Detta är naturligtvis svårt att mäta, men det är sannolikt sant, i varje fall i jämförelse med USA och andra stora västländer. Det finns en tradition från Davidson, Wicksell och Cassel i seklets början att engagera sig i det offentliga livet.

Inflytandet kan ske på åtminstone fyra olika sätt. För det första kan ekonomer vara engagerade i offentliga utredningar och liknande. För det andra kan ekonomer direkt delta i beslutsfattandet som ledamöter av regeringen eller riksdagen. För det tredje kan ekonomer verka på olika poster i förvaltningen. För det fjärde kan ekonomer påverka skeendet genom att medverka i massmedia, t ex som författare till debattartiklar.

Vi kan göra en distinktion. För det första kan en större eller mindre andel av de frågor som är på den politiska agendan påverkas av ekonomer. Även en enskild fråga kan påverkas i större eller mindre grad av ekonomer. Vi kan sammanfatta denna aspekt med termen *ekonom-intensitet*. Den förda politiken i stort eller i en enskild fråga kan vara mer eller mindre *ekonomintensiv*.

För det andra kan en större eller mindre andel av ekonomkåren påverka politiken, och en enskild ekonom kan vara mer

⁹ Detta avsnitt bygger på den utförligare framställningen i Sandelin, Sarafoglou & Veiderpass [2000].

eller mindre involverad i den ekonomisk-politiska processen. Såväl ekonomkåren som en enskild ekonom kan vara mer eller mindre *politikintensiv*.

Det mest uppenbara skälet för en hög politikintensitet bland svenska ekonomer är uppenbarligen att landet är ganska litet. Ett land har t ex ett penningväsende och ett inkomstskattesystem. Om en förändring av ett sådant system kräver utredningsinsatser av x ekonomer, så utgör dessa x ekonomer en större andel av ekonomkåren i ett litet land än de skulle göra i ett stort land. Det faktum att Knut Wicksell, David Davidson och Sven Brisman utsågs till medlemmar av 1918 års penningvärdekommitté innebar att hela 50 procent av landets pensionerade och i tjänst varande nationalekonomiprofessorer blev engagerade. Det vore otänkbart att 50 procent av USAs ekonomiprofessorer skulle vara engagerade i en viss offentlig utredning.

När Dixit m fl [1992b] kritiserar framstående svenska ekonomer för alltför omfattande engagemang i offentliga utredningar – ”rutinstudier” – får man intrycket att de bortser från det faktum att antalet toppekonomer som behövs i sådana sammanhang inte avtar proportionellt med landets storlek. Detta innebär att en större relativ andel av ekonomkåren tenderar att vara involverad i små länder än i stora. *Politikintensiteten* bland ekonomerna tenderar att bli större i små länder än i stora, även om *ekonom-intensiteten* i den politiska beslutsprocessen inte skulle vara det.

Socialdemokratiska regeringar har emellertid dominerat större delen av 1900-talet. Till mitten eller slutet av 1980-talet var dessa regeringar tämligen interventionistiska, vilket tog sig uttryck inte bara i en aktiv kortsiktig ekonomisk politik utan också i en jämförelsevis stor offentlig sektor. Ekonomer har i hög grad varit involverade i olika steg i denna process och gjort politiken *ekonomintensiv*.

Vårt resonemang är förenligt med uppfattningen att europeiska ekonomer skulle

vara mer benägna än amerikanska ekonomer att engagera sig i olika policyfrågor (jfr t ex Frey & Eichenberger [1993], van Winden [1995]). I Sverige torde denna benägenhet ha förstärkts av interventionistiska regeringar.

Under senare år kan man möjligen skönja en tendens till mer koncentration på ren akademisk forskning. Detta skulle kunna förklaras dels med att de kvalificerade ekonomerna blivit så många att en mindre andel av dem behövs för att utreda praktiska tillämpningar, dels med ändrade prioriteringar i den riktning som Dixit m fl [1992] önskade. Det innebär inte att de mest framstående akademiska ekonomerna helt försvunnit från utredningsväsendet; den senaste stora manifestationen är väl EMU-utredningen 1996.

Vad kan det faktum att Sverige gått med i EU och kanske senare även i EMUs tredje steg betyda för svenska ekonomers policy-orientering? Det är nog en god gissning att det kommer att betyda mindre engagemang i offentliga utredningar och annat som direkt påverkar den ekonomiska politiken. Ju mer av penningpolitiska frågor, valutafrågor, skattefrågor, ekonomisk lagstiftning etc som tas över på EU-nivå, desto mindre återstår att utreda, planera och besluta i varje enskilt land. Även om några ekonomer kommer att arbeta för EU, så kommer rimligen den totala arbetsinsatsen som behövs av ekonomer för att genomföra t ex en gemensam valutapolitik att bli mindre än vad som krävs för att hantera fjorton separata valutapolitiska upplägg.

Vi kan nog gissa att intresset för att föra en offentlig ekonomisk-politisk debatt här hemma också kommer att bli mindre än om vi vore självständiga. Stimulansen från att bli läst och kunna påverka de faktiska besluten kan komma att minska. Beslutsfattarna i många centrala frågor kommer att finnas alltför långt borta, oförmögna att lyssna på alla oförenliga röster på olika språk från olika hörn av unionen.

Om en återstående skillnad mellan europeisk och amerikansk nationalekonomi är att den europeiska är mer policyinriktad förefaller det inte osannolikt att den europeiska integrationen kommer att bidra till att detta europeiska särdrag kommer att bli mindre utpräglat eller helt utplånat, så som Frey & Eichenberger [1993] förutspår. Frey & Eichenberger betraktar ökad konkurrens på den europeiska akademiska marknaden som motor i denna utveckling, men det förefaller inte osannolikt att ett minskat behov av policy-inriktade ekonomer då den nationella ekonomiska politiken skruppnar också blir en betydelsefull faktor.

Referenser

- Blaug, M, [1986], *Who's Who in Economics. A Biographical Dictionary of Major Economists 1700–1986*, 2 uppl, The MIT Press, Cambridge, Mass.
- Carlson, B [1995], *De institutionalistiska idéernas spridning.*, SNS Förlag, Stockholm.
- Dixit, A K, Honkapohja, S & Solow, R M, [1992a], "Swedish Economics in the 1980s", i Engwall, L (red), *Economics in Sweden. An Evaluation of Swedish Research in Economics*, Routledge, London.
- Dixit, A K, Honkapohja, S & Solow, R M, [1992b], "Recommendations", i Engwall, L (red), *Economics in Sweden. An Evaluation of Swedish Research in Economics*, Routledge, London.
- Dorfman, J, [1955], "The Role of the German Historical School in American Economic Thought", *American Economic Review*, Papers and Proceedings, vol. 45, May, s 17–28.
- Frey, B S & Eichenberger, R, [1993], "American and European Economics and Economists", *Journal of Economic Perspectives*, vol 7, nr 4, s 185–193.
- Hagemann, H, [1998], recension av Klaus-Rainer Brintzinger, "Die Nationalökonomie an den Universitäten Freiburg, Heidelberg und Tübingen 1918–1945", i *European Journal of the History of Economic Thought*, Vol 5, s 356–358.
- Hagemann, H & Krohn, C-D, [1992], *Die Emigration deutschsprachiger Wirtschaftswissenschaftler nach 1933*, 2 uppl. Diskussionsbeiträge aus dem Institut für Volkswirtschaftslehre (520), Universität Hohenheim, Stuttgart.
- Hashimoto, H, [1993], "Katalog över brev till Wicksell", *The Keizai-Keiei Ronso (The Economic and Business Administration Review)*, Vol 28, nr 3, s 203–277.
- Janssen, H, [1998], *Nationalökonomie und Nationalsozialismus. Die deutsche Volkswirtschaftslehre in den dreißiger Jahren*, Metropolis-Verlag, Marburg.
- Johnson, H G [1973], "National Styles in Economic Research: The United States, The United Kingdom, Canada, and Various European Countries", *Daedalus*, Spring, s 65–74.
- Kyklos, [1995], vol 48, Fasc. 2. Special Issue: Is There a European Economics?
- Kolm, S-C, [1988], "Economics in Europe and in the U.S.", *European Economic Review*, vol 32, s 207–212.
- Lindberg, B & Nilsson, I, [1996], *Göteborgs universitets historia. I. På högskolans tid*, Göteborgs universitet, Göteborg.
- Moore, K M, [1993], "University", i *The New Grolier Multimedia Encyclopedia*, Release 6. (CD-ROM-version)
- Portes, R, [1987], "Economics in Europe", *European Economic Review*, vol 31, s 1329–1340.
- Ranki, S & Sandelin, B, [1993], "Internationalisering eller amerikanisering av den svenska nationalekonomin", *Ekonomisk Debatt*, årg 21, nr 4, s 335–346.
- Sandelin, B, [1998], "Introduction. Swedish Economics 1900–1960", i Sandelin, B (red), *Swedish Economics*, Vol 1, *Introduction and Selected Essays*, Routledge, London.
- Sandelin, B, [1999], "Avgermaniseringen av nationalekonomin: det svenska exemplet", *Ekonomiska Samfundets Tidskrift*, nr 2, s 57–71.
- Sandelin, B & Ranki, S, [1997], "Internationalization or Americanization of Swedish Economics?", *European Journal of the History of Economic Thought*, vol 4, s 284–298.
- Sandelin, B & Veiderpass, A, [1997], "The Dissolution of the Swedish Tradition", i Coats A W (red), *The Post-1945 Internationalization of Economics.*, Annual Supplement to Volume 28, *History of Political*

- Economy*, Duke University Press, Durham.
- Sandelin, B, Sarafoglou, N & Veiderpass, A, [2000], "The Post-1945 Development of Economics and Economists in Sweden", i Coats, A W (red), *The Development of Economics in Western Europe since 1945*, Routledge, London.
- Spiegel, H W [1997], "Refugee Economists and the Mathematization of Economics", i Hagemann, H (red), *Zur deutschsprachigen wirtschaftswissenschaftlichen Emigration nach 1933*, Metropolis-Verlag, Marburg.
- van Winden, F, [1995], "On European Economics", *Kyklos*, vol 48, Fasc. 2, s 303–311.